

# MAGYAR ELEKTRA

**Bornemisza Péter**  
művét mai színpadra írta  
**Németh Ákos**

## SZEREPLŐK

AEGISTUS, király  
PARASITUS, a király szolgája  
CLITEMNESTRA, királyné  
ELECTRA, Agamemnon király lánya  
CHRISOTHEMIS, Agamemnon király lánya  
CHORUS, vénasszony  
ORESTES, Agamemnon király fia  
MESTER, Orestes oktatója

## **ELÖLJÁRÓ BESZÉD**

Nem ok nélkül való, hölgyek és urak, hogy az ilyen mulatságot a régi bölcs jámborok is, keresztény eleink, de a pogányok is gyakorolták. Mert ők is ismerték az Istennek a bűn elleni haragját és a gonoszokra szálló átkát. Mikor azért a pogány bölcsek látták az emberek restségét a jóra, e játék színe alatt oktatták őket, hogy őket a felséges Isten méltó haragjától megóvják. Azért a keresztények most is jó okkal nézhetik e históriát, mert a mostani keresztények, ahogyan a valahai pogányok, minden gonoszságban telhetetlenek. Nem félik a törvényt, nem félik az Istent, förtelmesen élnek. Hogy azért jóra indítsunk, és az Isten rettenetes ostorát a bűn ellen megismertessük, e játékot játsszuk nektek, mert mikor az ember az ilyen játékot nézi, az Isten dühétől megretten. Azért ezt a játékot olyan mulatságul nézzétek, ahol az emberi élet jó erkölcsre igazíttatik. Meglátjátok itt, Görögország hatalmas királya és királynéja undokságukért milyen rettenetesen fizetnek. És ebből az itt jelenlevő királyok és fejedelmek, urak és úrnők, nagyok és kicsinyek tanúságot vehetnek, hogy az Istennek hatalma vagyon a bosszúra, és az ítélet napja mindenkire felvirrad. És bár ez pogány írásból fordítottatott magyarra, de ahogy Pál tanítja nekünk: minden írás a hasznunkra íratott, ezért summaként vegye mindenki eszébe, hogy mennél inkább késik az Úristen a büntetéssel, annál keservesebben ostoroz. És erről szól a játékbeli király és királyné példája nektek.

## **AZ EGÉSZ JÁTÉKNAK RÖVID SUMMÁJA:**

Mikor Clitemnestra a férjét, Agamemnon királyt, Aegistusszal kettesben megölte, hosszú évekig büntetlen és vígan uralkodtak az árva királyságban, de a király fia, Orestes, akit a nénje, Electra bölcsőbeli korában idegen földre mentett, férfikorba lépve titkon hazatért, és apja halálát mind a kettőn megtorolta.

## I. felvonás

### 1.

*Aegistus, Parasitus.*

AEGISTUS.

Kicsoda hitte volna, hogy Agamemnon gazdag királysága ilyen hirtelen rám szakadhat! Ó, boldog szerencse, mely áldott vagy te, hogy ilyen nagy gyönyörűséget hoztál, mert íme, egész Görögországot Agamemnonnak szép feleségével egyetemben bírom, gazdag urak, fejedelmek lesik szavam, erős várakkal, kincses városokkal, jeles vadászhelyekkel bőségben vagyok. Testemnek, szemem-számnak akármilyen ingere, mindenem elég vagyon, kincsem torkig vagyon, miket sem fegyverrel, sem véremmel, sem verítékkal, sem fáradsággal nem kerestem, csak épp ölembé hullott könnyen, és könnyen el is költöm.

PARASITUS.

Amely embernek adott Isten gazdagságot és kincseket, és akinek megengedte, hogy egyék abból, és az ő részét elvegye, és örvendezzen az ő munkájának: ez az Istennek ajándéka.

AEGISTUS.

Újraszervezem az udvartartást, most azonnal. Íme, első királyi parancsom: lantos, hegedűs, sípos, dobos, trombitás és mindenféle-fajta zenész, de citerás is! számtalan legyen, mindenki mindig boldog legyen, főleg a fiatalság örüljön, éjjel-nappal táncoljanak, de csakis a szépek! Meg legyenek válogatva! Királyságom ezzel megmutatom, az urakat megajándékozom, a palotákat vont arannyal, ezüstszálas kárpitokkal, puha bársonyokkal kívül-belül mind bevonatom. Ezt akarom: minden úgy féljen, úgy tiszteljen, mint királyt. Ha Agamemnon nem tudott élni: majd tudok én!

PARASITUS.

A nagy Istenre mondom, felséges uram, eszes ember vagy, egy egész parlament se tudta volna ezt így kigondolni.

### 2.

*Clitemnestra egyedül*

CLITEMNESTRA.

Legyen Istennek hála, hogy megmenekedhettem az Agamemnontól, az én aggeb férjemtől, aki oly rövid pórázon tartott volna engem. Mint egy ingyencseléden, uraskodott rajtam, egy pohár bort kedvemre meg nem ihattam, engedélye nélkül házamból ki sem léphettem. Pedig nem így nevelt az én anyám, gyermekségemtől fogva leste a kedvem, de férjem, az erkölcsök csőszé kifordította az életem, mint egy kesztyűt, ezért, ha száz lelke lett volna is, meg kellett volna halnia. Nem tudta ő, hogy régtől fogva másban leltem meg a gyönyörűségem, sem testemnek sem lelkemnek olyan dög mint ő, nem kellett. Ha lefeküdt, már horkolt azonnal, ha felkelt, csak morgolódott, mint a kutya, sem ölelésem, sem csókolgatásom nem volt neki kedves, bár azt hiszem, érezte, hogy bottal se piszkálnám meg szívem szerint, meg aztán amúgy se volt örömem benne semmi, mint a darab fa, csak annyit mondok, nem lehelt volna abba életet senki, vagy ha egy kis életecske mégis pislákolott benne, hát hamar ellobbant, legyen róla ennyi elég. De vagyon immár akivel boldog lehetek, ha megölelem Aegistust, megölel ő is, ha megcsókolom, visszacsókol ő is. Ő mindig vidám, holtunkig fogunk nevetni, érzem. Nincs az országra nagy gondja, nem fog megráncosodni a spórolásban. Emez meg, az

exem, belefulladt az aranyba, de attól félt, mi lesz vele öreg napjaira, ha én, úgymond két kézzel szórom a közpénzt. Milyen öreg napjaidra, köszvényes vénember, gondoltam magamban. Tán még éhenhalt volna nekem! Hát segítettem, hogy azt a gyalázatot már csak ne érje meg. De ha Isten segít, az én szeretőmmel, Aegistusszal vígan elköltöm a vagyonát a lelke üdvéért. Nem félek már senkitől, csak ez az orvossága a gonosz férjnek: öld meg, fojtsd meg, mérgezd meg, veszejtsd el, mindjárt megmenekedsz tőle! Élj úgy azután, amint neked tetszik, inkább parancsolj te másnak, hogysem neked parancsolgasson egy morgós vén kurafi. Ne gondold vele, bárminek mondjanak, csak legyen neked kedvedre.

De íme jön ő, elé sietek.

### 3.

*Clitemnestra, Aegistus.*

CLITEMNESTRA.

Kívánom felségednek jó szerencsáját és egészségét látnom.

AEGISTUS.

Viszont kívánom neked, szép Clitemnestra.

CLITEMNESTRA.

Éltesse az Úristen felségedet nagyon sok esztendeig csak csupa örömben.

AEGISTUS.

Ossza meg a nagy Úristen ezt az örömet köztem és közted.

CLITEMNESTRA.

Én fektettem Agamemnont a koporsóba, kitől Istennek hála mindketten megmenekedtünk, én simítottam rá a szemfedele, én sírtam a sírjánál a leghangosabban, én dobtam rá az első göröngyöt, én vittem a legnagyobb koszorút. De immár felségednél több gyönyörűségem nekem nincsen, mindent felséged kezébe ajánlok, úgy bírsz mindent, mint tulajdonodat, és engem is, én csak felségedet szeretem, Görögországgal együtt én is tiéd vagyok, és tudom, felséged sem szegi kedvem semmiben.

AEGISTUS.

Köszönöm, jó Clitemnestra, az ilyen nagy szerelmed, ezért szeretettel leszek hozzád nemkülönben én is. Te úgy lakjál, mint királyné asszony, bírsz országodat, ahogyan szeretnéd, parancsolj mindennek szabad akaratod szerint, oda menj, ahová tetszik, tedd, ami csak kedves neked. Senki semmitől el nem tilt, én a tied vagyok, te az enyém vagy, minden, ami enyém, a tied is, örülj, vigadj, légy úrnője mindennek, aminek az ura vagyok én.

CLITEMNESTRA.

Felségedben nincs semmi kétségem, régen megismertem felséged szerelmét. De ha felségednek nincs ellenére, tálatatnánk, az urak mind ott benn várják felségedet.

AEGISTUS.

Ahogy neked tetszik, jó Clitemnestra.

CLITEMNESTRA.

Ó, áldott nap!

4.

*Parasitus.*

PARASITUS.

Haj-jaj, jóllakom ma, ha vidám az úr, vidám a szolga is! Most tizenkét király, negyven herceg, hatvankét gróf, száznolc egyéb zászlós úr udvarol neki, a pohárszéket gazdagon megrakatta, a csapból is Chivas Regal folyik, kincseivel dicsekszik, megajándékozza az urakat, legjobban azt, aki legjobban nyalja a trón lábait. Nagy örömeben nincs, mit el nem kérhetnének tőle, de addig sürgölődöm még ma mellette én is, míg nekem is leesik valami. Bárcsak a négy sing színarany láncot adná; hogy villognék benne. De szaladok, hívom a lantosokat, trombitásokat, dobosokat, mindenkit, akit csak találok. Ja meg a citerást, ha erre van kedve, el ne felejtsem.

5.

*Chorus, Electra.*

CHORUS.

Hatalmas Isten, hogy dőzsöl ott benn a királyné asszony, latrával, Aegistusszal, tombol, vígad, piszkosul örül. Az ő szülötte pedig, szegény Electra, csak meg nem hal keserűségében. De itt jön ő, kisírt szemekkel.

ELECTRA.

Ó, nagy Isten, Úristen ne hagyj, tekints rám, mennyország, hogy hagysz ily méltatlanságot, Úristen. Az én anyám eldobott engem, eldobta családját, ő, veszett asszonyállat, megölte az apámat, meggyalázta a tiszta szülői ágyat, minden hírünket, elveszíti, a nevünket leköpte. Ó, szívem-apám, Agamemnon király, milyen nagyhírű, milyen gazdag, milyen hatalmas király voltál! Ó, én édesapám, mint vesztél el te két förtelmes hitvány miatt, és jaj, én is ugyanúgy veszek!

CHORUS.

Mindenki megszán, aki téged így lát.

ELECTRA.

Ó, egyetlen édesapám. Senki nem sirat, senki nem gyászol, senkinek nem hiányzol, csak a te eldobott lányod jajgat utánad.

CHORUS.

Szerelmes kisasszonyom, Electra, mit gyötröd magad, mit keseregsz ennyire?

ELECTRA.

Jaj, édesapám!

CHORUS.

Csillapodj, édes kisasszonyom!

ELECTRA.

Hagyjatok békét, nem kell nekem semmi vigasztalás.

CHORUS.

Ne hagyd el magad, édes lányom, Electra!

ELECTRA.

Nincs gyászolni elég könnyem.

CHORUS.

Bár a nagy Isten pusztítaná el a gonoszt, aki miatt elveszett.

ELECTRA.

Ó, keserves élet, milyen reménytelen vagy.

CHORUS.

Ne sírj, Electra. Ezzel nem hozod vissza. Nyugodj bele, talán Isten így akarta.

ELECTRA.

Hogy az a koszos kutya hitvány ember apám palástjába öltözik, apám koronáját hordja, apám trónján terpeszkedik. Ó, megfojt, megfojt engem, hogy az apám ágyában ez a féreg hentereg. Ez gyötör, ez fojt, ez keserít. És csak mosolyogja ezt a gonosz asszony, táncol örömeiben, vígan van, dőzsöl, és bujálkodik. Marja a szívem a keserűség. Mint egy fattyat, úgy tartanak, senki nem szán meg engem, sőt meg is fenyegetnek, átkoz az anyám, hogy Isten fojtson bele a könnyeimbe. Bár inkább veszne ő, aki miatt a könnyem folyik! Bár eleget sírnék, hogy ők ketten ebbe a folyóba vesznének még ma.

CHORUS.

Hagyd a bosszúállást, meglásd, az sem nem késik, sem nem siet, de amikor a legkevésbé várják, meglátogatja őket a felséges Isten.

ELECTRA.

Bár tenné hamar, és vesztené el őket, mert ezért holtomig imádkozom, és ha nem: lányként vénülök meg a gyászban.

CHORUS.

Nyughass, az Istenért, ha meghallják, el kell veszned.

ELECTRA.

A kutyáké úgylis az életem, semmit se ér.

CHORUS.

Jobb, ha szót fogadsz.

ELECTRA.

Talán nem igazat kérek-e, hogy az Isten megtörje, megrontsa, akik förtelmes bűnben élnek?

CHORUS.

Nagyon félek, hogy Aegistus fülébe jutnak a pogány imáid, kérlek, az Istenért, gyerünk be a házba, kisasszonyom.

## II. felvonás

### 6.

*Mester, Orestes.*

MESTER.

Az Úristennek, édes fiam, Orestes, nagy hálaadással tartozol, hogy árvaságodban jóvoltából rád gondot viselt, és emberkorba nevelt, szép ajándékaival szeretett, híred-neved, jó vitézséged, szép emberséged a világon ismerik. Ezeket és sok egyéb ajándékait, fiam, imádságban köszönd neki.

ORESTES.

A felséges Istennek, mint uramnak és teremtmőnek minden velem való jótéteményéről imádságban naponta hálát adok. De édes Mesterem, miért emlékeztetsz most erre?

MESTER.

Hogy megértsd, mennyire a tenyerén hordott téged a kegyelmes Isten.

ORESTES.

Nem értem-e még eléggé, édes Mester?

MESTER.

Félek, nem eléggé, fiam. Apád, Agamemnon: király volt, hatalommal bírt, jámbor ember, eszes ember, kegyes ember volt. Már nem volt fiatal se, mikor Trója alá hadat hirdetnek, oda, mint királynak illik, felkészült, akkor te bölcsőbeli gyermek voltál. Amíg apád háborút viselt, anyád Aegistusszal, rokonoddal... igen: összeadta magát. Ez a két lator, hogy néven nevezem őket, szegény uram, apád vérére szomjazva felesküdték, hogy mihelyt Trója alól hazaér, elvesztenék.

ORESTES.

Ezt, édes Mesterem, hallottam ezelőtt is ezt fecsegni, a pletyka a fülemig elért, de soha senki nem mondta a szemembe.

MESTER.

Halld meg csak, fiam: kezdem az elején, hogy jól megértsed: apádnak, mihelyt hazaért, fogadást adtak a tiszteletére, ott leitatták, szörnyanyád egy borotvaélű késsel, amit a homárhoz készítettek a svédasztalon, megtette, amire Aegistus se volt képes: saját kezével vágta el a király torkát, és a terített asztalra fröccsent a királyi vér. Immár sok esztendeje, hogy Aegistusszal összeadta magát, az apádét mind eltékoztatták, az országot szakadékba vitték. Nyomorulttá lett és keserű a nép, csak benned vagyon minden bizodalmuk.

ORESTES.

Kegyetlen asszony az én anyám, hogy ezt meg merte tenni. Engem ki küldött ide Strophius-hoz, hogy felneveljen?

MESTER.

Halld meg ezt is. A te kegyetlen anyád, miután szegény apádat elveszejtette, téged is el akart. Tartott tőle, hogyha felnősz, apád haláláért bosszút állsz majd. De a nővéred, Electra, kilopott a bölcsőből téged, és titkon hozzám hozott, a nagy Isten nevére kérve, hogy viselném gondodat, mint régi uram gyermekének. Én azért halálfélelemben Strophius-hoz siettem, és hogy itt önála milyen becsülettel, milyen nagy szeretettel viseltük gondodat, arra jó fiam, te vagy a bizonyosság.

ORESTES.

Úgy vagyon, édes Mester: erről, ha a hatalmas Isten éltet, mindörökké meg akarok emlékezni.

MESTER.

De jól érts engem Orestes: hogy megemlékezz a te szegény, nyomorult népeidről, már igaz ideje volna apád halálát megbosszulnod, ezek a latrok elég ideig tobzódtak a máséból.

ORESTES.

Ezen, édes Mester, magam is sokat gyötörtem magam, de segítséged kérem: te magad kémleld meg apám házát először. Sok ideje nem láttak már, meg sem ismernek téged. Azért, ha nincs ellenedre, kérlek, indulj máris.

MESTER.

Kész vagyok mindenre, csak használj, fiam.

ORESTES.

Ha jóváhagynád, ezt adnám tanácsul: hogy álnéven érkezz közéjük, mondd, hogy a Phoecus-i Phanoteus küldött követségbe; most ezek Phoecusszal nagy barátságot tartanak, könnyen elhiszik, hogy minden igaz, amit mondasz nekik. Innen, édes Mester, rád bízom a dolgot, ékes-szólásod, színészi vénád különb dolgokat ad a szádba, mintsem én mondhatnék bármit előre. Ha tetszik, halálom hírért költsed, például, hogy kocsiról leesve nyakam szegtem volna, és például, hogy a holttestemmel máris úton vannak, hogy apám sírjába visznek temetni, és téged előre bocsátottak hírt adni erről. Ezt, ha hallják, örömükbe semmire nem vigyáznak, így őket annál inkább kilehetjük.

MESTER.

Bizony, jól gondoltad ki, fiam, ez nekem is tetszik.

Hiszem, hogy az Isten küldött téged, hogy a förtelmeseket megbüntesse. Most megyek, és ahogy csak csekély erőmtől telik, gondot viselek az ügyre.

ORESTES.

Menjél, édes Mesterem. Isten óvjon, járj szerencsével. Én urnaforma edényt keríték, mintha csak a testet vinnénk utánad.

## 7.

*Orestes.*

ORESTES.

Velünk az Isten, érzem. Ahogyan mindig benne volt minden bizalmam, most is csak hozzá fohászkodom.

Örök, mindenható Úristen, kinek irgalmas szeme vagyon minden nyomorultakon és rettenetes ostora minden vakmerő, fertelmes emberen, könyörgök hozzád, én édes Istenem, ha neked kedves, segíts be békességgel az országomba, és mutasd meg a kezem által, hogy te a vagy bünt nem tűrő bosszúálló Isten. Mutasd meg hatalmasságodat, hogy méltatlan szolgád keze által elevenen veszítsd el, fojtsd meg, tipord el, rothaszd meg a felfuvalkodott hatalmas királyt, ezért én téged mindörökké, mint uramat imádlak, és szolgállok, Istenem.

Halljátok, gyertek utánam, majd megmondom, mit kell tennetek.

8.

*Clitemnestra, Chrisothemis.*

CLITEMNESTRA.

Immár húsz esztendeje, hogy semmi bánat a szívemet nem érte, végre kedvemre, szabadon éltem, és máig élek. De íme, ma éjjel álmodt láttam, nem tudok hova lenni, úgy reszketek, csak valami veszedelmet ne jelentsen, ettől oltalmazzon az Isten. Elküldöm Chrisothemist az apja koporsójához, hogy szokásunk szerint áldozzon neki, hátha ez könnyebbséget szerez.

Chrisothemis!

CHRISOTHEMIS.

Hallom, anyám.

CLITEMNESTRA.

Jöjj, édes lányom, vidd el ezt apád sírjára, áldozzál, imádkozzál, téged kérlek, mert én nem járok arra. Hallod-e? Mit sietsz? Nézd meg útközben Electrát, mit csinál.

9.

*Chrisothemis.*

CHRISOTHEMIS.

Bizony megijedt most anyám, igen elsárgult, a keze is reszket, a szeme se engem látott, hiába álltam előtte. Egyébkor nem volt itt szokásban, hogy szegény apámnak áldoztatna. Gyötrik a démonai, nem szabadul tőlük.

10.

*Chorus, Chrisothemis, Electra.*

CHORUS.

Úristen, könyörülj a nyomorulton, hallgasd meg a kiáltását, mert éjjel-nappal siratja az élőket és a holtakat.

CHRISOTHEMIS.

Mit beszélsz itt magadban, Chorus, miket morogsz?

CHORUS.

Electrát gyászolom, elemészti a nagy sírásban magát.

CHRISOTHEMIS.

Mit sírsz, édes nővérem örökké, mit jajgatsz, mit keseregsz?

ELECTRA.

Bolond húgom, jobb volna, ha te is keseregnél. Mindenki helyett gyászolok.

CHRISOTHEMIS.

Mit használnék vele és kinek? Hallja az Úristen a szívem dobbanását, hogy nem vagyok boldog, ő pontosan tudja. Azt hiszed talán, nekem nem volna sírnivaló kedvem? De hatalmasság alatt való ember vagyok, mit tehetnék? Mások kezében a sorsom: teszem, amit mondanak.

ELECTRA.

Nagy bűn apádról elfeledkezned, és a dög anyádat szolgálnod! Nem ezt fogadtad nekem, hanem, hogy együtt siratod velem; de nemhogy siratnád, de engem is el akarnál tiltani; nemhogy apánk nevét írnád a bűnösök vérével az égre, te is behódolsz a dögevő kutyáknak, és

anyád koszorúját viszed apád sírjára, anyád rendelte imát mondasz apád emlékére. Jaj, de kellemes kis bánat ez, kellemes sírás. Együtt tobzódsz a förtelmesekkel a latrok asztalánál, nekem meg csak kenyerem sincs, ami mégis, az is keserű méreg.

CHORUS.

Nyughass, az Istenért, mit ártott ő neked?

CHRISOTHEMIS.

Édes nővérem, ne szégyeníts meg, ne kínozz. Apró koromtól anyámhoz szoktam, azt kell tennem, amit parancsol.

ELECTRA.

Meglelte zsák a feltjét, eredj, bújj anyád szoknyája mögé, te apád szégyene.

CHORUS.

Csodálkozom rajtad, kisasszonyom, nem látod, hogy a híveddel beszélsz?

CHRISOTHEMIS.

Ha tudtam volna, hogy így átkozódik, és dühöng, felé se néztem volna. Látja Isten a szívemet, mert a szívemből szánom. Jó szándékból jöttem, hogy vigyázzon magára, mert bizony gonoszul jár.

ELECTRA.

Sajnálsz, kishúgom? De édes... Magadat sajnáld. Kár rám egy gondolatod is pazarolni.

CHRISOTHEMIS.

Ha én nem gondolok is rád, Aegistus gondolni fog, jobb volna, ha felébrednél végre.

ELECTRA.

Isten veszténé a hitvány latrot, ha kigondolta szegény apánkat a világból, engem ugyan miért szeretne? Az volna csak a szégyen.

CHRISOTHEMIS.

Tanácsot adnék, ha képes vagy figyelni.

ELECTRA.

Micsoda az nagy tanács?

CHRISOTHEMIS.

Csak Isten mentett meg ma téged, hogy a király haragja téged el ne emésszen.

ELECTRA.

Ugyan már miért?

CHRISOTHEMIS.

Mert anyánk nagyon rád haragította, és mert a neved amúgy is szitokszó minálunk, felbőszült a király, de meggondolva magát, hogy nyíltan téged mégse bántson, hanem olyan helyre vitessen, ahol napfény téged sose lát. Azért Istenre esküdött, mihelyt az ebédétől feláll, mindjárt kilovagol vadászat okán, hogy neked keressen helyet. Így hát csak addig élsz, míg a vadászatból visszatér.

ELECTRA.

Hogy hagytál el így, Úristen? Mit tettem én a latornak, hogy az én véretem is ki akarja szívni? És hova tetted a reménységem, Orestest? Addig írt, addig üzent, hogy íme, ma, hogy íme, holnap megjövök, és lám, soha nem hoztad vissza ide, Isten.

El kell vesznem.

Nem félnék a haláltól, csak ő jönne el még, hogy értem és apánkért bosszút álljon. De elveszett, és elveszett vele minden. Orestes, hogy hagytál így magamra?

CHRISOTHEMIS.

Nem bántana a király...

ELECTRA.

Nehéz a kígyónak a fagy.

CHRISOTHEMIS.

... de a kiáltozásodat nem tűrheti.

ELECTRA.

Ha én nem kiáltanék, még a föld is kiáltana. De nem szánom halálomat, apámért halok meg. Orestes, nem felejtettelek, de bizony te elfeledtél engem.

CHORUS.

Hagyd a sírást, édes kisasszony, elhozza az öcséd az Úristen.

ELECTRA.

Késő, nem bízom már benne.

CHORUS.

Nem siet, nem késik az Isten.

ELECTRA.

Meghalok én addig.

CHORUS.

Csak Istenben bizzál.

CHRISOTHEMIS.

Csak Istenben bizzál, de te világtalan bolond, emberben bízol. Orestest anya szülte, gyarló gyenge ember, hogyan tudna ilyen hatalmas királlyal szembeszállni, hacsak csodát nem tesz vele a felséges Úristen.

CHORUS.

Az ajtót verik. Álljatok el innét, mert íme, jön a király.

## 11.

*Aegistus, Parasitus.*

AEGISTUS.

Nyergeljenek, Parasitus!

PARASITUS.

Felséges uram.

AEGISTUS.

Megőrjít ez a veszett lány, az anyja untig panaszkodik miatta, nem bír vele, meg van veszve, habzó szájú kutya, éjjel-nappal az apja haláláért átkoz. Nem érti, még a saját apámat is megölném ezért a birtokért. Az apját a pokolba küldtem, de ha meg nem szűnik, még ma őt is utána küldöm.

PARASITUS.

Megnyergelték, felséges uram, a lovat. Jöjjön a fővadász, fújják meg a kürtöket, szaladjanak a kopók.

## 12.

*Chorus, Chrisothemis, Electra.*

CHORUS.

Az átkozott király még elemészi a szegény lányt. Hallod, kisasszonyom, ahogy jár-ke, és magában gyűlölködik?

CHRISOTHEMIS.

Megmondtam előbb is: Electra életét akarja.

CHORUS.

Ne sírj, édes kisasszonyom, kegyes az Isten, jót tesz majd velünk.

ELECTRA.

Azt én nem tudhatom, de siratom Orestest.

CHRISOTHEMIS.

Bizony jobb volna, ha erre gondolnál. Kérlek, édes Electra, Isten akaratával szembe ne szállj, ha az Úr nekünk ezt a sorsot szánta, ne lázadj, ne sírj.

ELECTRA.

Ha sírok: az én szegény apámat tisztelem vele, és az ellenségeit bosszantom, ameddig bosszanthatom.

CHRISOTHEMIS.

Látom, eltökélt vagy, talán csak maga a nagy Úristen téríthet jobb véleményre, kidobott idő, felesleges szavak, pocsékba ment vigasztalás, amit rád szántam, megyek inkább, és bevégzem, amit anyám parancsolt.

ELECTRA.

Ugyan hová, minek? Ebben meg mit viszel?

CHRISOTHEMIS.

Anyánk küld koszorút apánk sírjára.

ELECTRA.

Anyánk? Koszorút! Gyűlöletes virág. Ezt a badarságot honnan vette, ki vette erre rá?

CHRISOTHEMIS.

Egy rémálom vezette erre, a koszorút félelmében fonatta.

ELECTRA.

Ó, nagy Isten, ki érti egy gyilkos agymenését! Micsoda álmában, Chrisothemis?

CHRISOTHEMIS.

Összevissza beszédben összevissza mondta el, nem vettem ki, mit látott az éjjel.

ELECTRA.

Kishúgom, mégis, hogy volt ez az álom?

CHRISOTHEMIS.

Fülhegygyel hallottam, hogy miféle álmot látott: mintha a mi apánk a másvilágról meglátogatta volna, és a királyi jogart, ami most Aegistusé, a földre dőfte volna, és a jogar megsarjadt, és lombkoronát növesztett volna, de akkorát, hogy Mükéné tartományt is belepte. A komornája hallotta, mikor álmából sikoltozva ébredt, és veszett félelmében reggel koszorúnak taroltatta le a rózsakertet.

ELECTRA.

Édes húgom, Chrisothemis, kérlek az Istenért, fogadj szót nekem. Kérlek, jó húgom, ezt az utálatos virágot ne vidd a sírhoz, mert utálatos ez mind az Istennek, mind az embereknek. Megölte a gonosz asszony előbb, azután siratja, a vérét vette, azután ápolja, későn eszmél a jóasszony, előbb kellett volna hozzálátni. Kérlek azért édes húgom, ne keserítsd ezzel a te édes jó apádat. Rejtsd el valahová ezt a rózsát, de legjobb, ha disznók elé veted... Menjél inkább, vidd az én virágom, rakd a sírra, ráborulva könyörögj, hogy kegyes szemmel tekintsen ránk az Úristen. Hozza el a mi reménységünket, Orestest, álljon bosszút szegény apánkért, és mind téged, mind engem mentsen meg a kegyetlenek kezéből. Ez lesz üdvös neked, és nekem, ezzel apánk bolygó lelkét megkönnyebbíted, minket is nagy nyavalyából kimentesz.

CHORUS.

Édes Chrisothemis kisasszony, bizony méltó dolgot kér a nővéred tőled, erre én nem mondanék nemet.

CHRISOTHEMIS.

Megteszem, mert látja Isten szívemet, elkeseredtem szegény nyomorulton, hogy az én nővérem ilyen állapotban találok. De kérlek az Istenért benneteket, anyám valahogy meg ne tudja, mert megölne miatta. Most megyek.

ELECTRA.

Menjél, legyen Isten veled.

### 13.

*Chorus.*

CHORUS.

Lám, nem feledett minket az Isten, már közel az óra, mikor az ostora a bűnre lecsap. Ezt jelenti a királyné álma, a bukását sejtí az álomban ő. Lehetetlen dolog, hogy az Úristen az ő árváiról elfeledkezzen. Megmenti a nyomorultakat, elveszti a kevélyeket, felemeli a szegényeket. Gonosz asszonyi állat Clitemnestra, sok jámbor intett, sokszor kértelek én is, ne fojtsd gyalázatba a neved, féld az Istent. De te szidtal érte, a tanácsomat kinevetted, most lásd, mit nyersz. Gyötör a lelkiismeret, mint a mérget zabált kutyát a hascsikarás. Érti az óráját, azért sír. De bemegyek Electrához. Mert ha itt meglát, el kell miatta vesznem.

### III. felvonás

#### 14.

*Electra, Clitemnestra.*

ELECTRA.

Legyen hála az Úristennek, ugyan de jól esik, hogy ennek a fertelmes asszonyi állatnak a félelmét hallom, akit nem méltó, hogy anyámnak mondjak, mert lám, ez volt minden undokságnak, förtelmességnek a kútfeje, akinek nagyon hiszem, hogy el kell már tűnnie a föld színéről.

CLITEMNESTRA.

Örömmel hallom, hogy a szádra vettél megint, édes lányom. Tudom mi marja a beledet, nincsen most itthon Aegistus, szabadon korzózol fel-alá, ha itthon volna, bizony veszteg ülnél a seggeden, mint mindig. Látom, nem gondolsz semmit énvelem, de ha megjön, megkötöm koszorúdat. Bizony olyan helyre küldlek innen, ahol nem keserítesz többet. Túlságos nagy a szád, túl felvágták a nyelved, ocsmányságokat hordasz össze rólunk, mindenki előtt nyíltan gyalázol, de leszögelem a nyelved hegyét. Ez illik-e egy lányhoz? Így tisztelsz engem? Ezt kell-e tenni anyáddal méltatlanul?

ELECTRA.

Anyá? Ezt a szót használod magadra? És akit a másvilágra küldtél, az ki volt nekem?

CLITEMNESTRA.

Amit tettem, jól tettem, sose tagadom meg, mert jól tudod, az én édes lányomat, Iphigéniámat, akit leginkább szerettem, száz ilyenért nem adtam volna, mint te vagy, elveszejtette az az utolsó gonosz féregember. Illett a vén latornak egy olyan szép virágért meghalnia, kijárt neki. Kár volt, hogy gyorsan halt, száz éves dögvészt, ezerannyi kint érdemelne, mint kapott. Kicsi volt a büntetése, ahhoz, amit én szenvedtem miatta.

ELECTRA.

Ha ezt tette is az apám, és megvolt rá az oka, isteni kényszerből tette.

CLITEMNESTRA.

Kislányom, Iphigénia, legdrágább kis kincsem! Én szültem vérrel, én neveltem, én dajkáltam, ha beteg volt, vele sírtam, ha sírt, ha nevetett, vele nevettem! Legédesebb gyerekem, érintetlen a kisszobája, mintha tegnap ment volna el. Azért tettem, amit tettem, nem tagadom senki előtt, mert megérdemlette a kutya, akárhogy véded. Szegény kislányom, ha szólhatna, ezt mondaná, átkozná a gyilkost. Ezért nem kellene hátam mögött rágalmaznod, ha ember volnál, de íme előtted állok, mondd a szemembe, ha van még benned.

ELECTRA.

Mondom én szembe is, mind apám nevében, mind a lányka nevében.

CLITEMNESTRA.

Hallgatlak.

ELECTRA.

Látom, nem tagadod, apám hóhéra, ami tettél, legalább ennyi...De mented magad, mintha bármi menthetne téged. Mert feláldozta a gyermekedet, húgomat, mondod. De eridj csak, jóasszony, kérdezd meg Dianát, miért áldozta fel apám a kislányt? Mennyire jól tudod, mi kényszerítette erre. Mert tudod, mikor király apánk vadászni járt, egy öreg szarvast ejtett, és a zsákmánnyal oly módon hengegett - bár ne tette volna - hogy a szűz istennő veszett dühét

magára és népére vonta, annyira, ha lányát fel nem áldozná - így átkozta a dühöngő szűz fúria - minden népével egyetembe el kell vesznie. Eleget próbálta magát kivonni, tudod, hogy kesergett rajta, mert hisz éppúgy a testéből szakadt, mint tiédből, de kénytelen meg kellett tennie. Azért ha kislány-húgom szólhatna is, ő maga mondaná, jobb neki meghalni, hogysen az ország vesszen. De jóasszony, még ez kicsiny hazugság. Ha szinte igaz volna is mentésed, nem illett azért asszonyi állat lévén, a te jámbor házastársadat elvesztened. Ki adott neked arra hatalmat?

CLITEMNESTRA.

Saját maga fölött mondott ítéletet.

ELECTRA.

Nem voltál te neki bírāja.

CLITEMNESTRA.

Nem jár-e halálért halál?

ELECTRA.

Ha pedig azt mondod, hogy halált halállal kell megfizetni, saját magad felett mondasz ítéletet. Azonmód saját töröddel magadat kellett volna megölnöd, mert te is öltél, ezért tehát te is méltó vagy a halálra. De ha kívánod hallani, megmondom én, miért vesztetted el, te dög, az én apámat.

CLITEMNESTRA.

Ez volt az oka, amit most elbeszéltél, ennyi pontosan, és ez már száz halálra elég volt.

ELECTRA.

Ha így lett volna! De nem: mert mindörökké telhetetlen voltál a bujaságban! Csak azért nem panaszt nyilvánosan szegény apám, mert a család tisztos nevét védte, de te azért, hogy latroddal összekerülhess, elvesztetted őt, akit nem adtam volna ezer olyanért, mint te vagy! De te igaz ember, bosszúálló angyal, mondd csak, micsoda az oka, hogy ennyi ideig meg nem raktál rendet az életedben? Ha még okkal ölted volna meg is apámat, nem kellene Aegistusszal, a rongy epigonnal élned, akivel az én jámbor apám öldöklői és tisztességének árulói voltak. Hogy vele élsz, ez leleplezi álszent beszéded. Gonosz, átkozott asszony, miért metszed el a gyermekeid torkát? Ha igaz anya volnál, nagyobb gondot viselnél a te tisztességbeli jámbor uradtól származott magzatokra, hogysen a hitvány lator fattyaira. Látod a bohóckirály fattyait, milyen frissen, milyen örömmel, milyen vígan laknak, kövérre hizlalod őket, hogy a latrodnak kedvét keresd. Emezek szegények csaknem éhen halnak, a hites férjed gyermekei. Ezt dicsérjem? Ezért tiszteljelek-e téged? Ha jámbor volnál, tisztelnélek, mint anyámat, de mint ilyen fertelmest, embernek sem tartalak, mert az ördögnél is gonoszabb voltál. Ha rajtam állna, kész volnék még ma saját kezemmel elvágni a torkod, ha immár a szívem titkait érteni kívánod. De nincs mit tennem, mert lány vagyok, gyenge vagyok, bosszút nem állhatok. De vagyon egy reménységem. Ó, édes Orestesem, hozzon meg az Úristen! Bár jönne már, bosszút állana az rajtad!

CLITEMNESTRA.

Az ördög bújt beléd, Electra, az ördög lánya vagy, nem az enyém, a tulajdon nyelveddel kéne betömni a szád, a szűz segítsen, hogy megfizess ezért a beszédért, de megfizetsz, tudom, ha Aegistus megjön! Ó, én nyomorult, hogy ilyen lányt szültem a világra, ha emberségem nem nézném, tudnám, mit kellene veled tennem.

ELECTRA.

Ne keresd az emberséged, elvesztetted régen. Mondjuk úgy: elbasztad.

CLITEMNESTRA.

Most fejezd be rögtön, kussolj, és takarodj előlem, amíg jótállok magamért, istentelen kis kurva.

ELECTRA.

Hiszen tudtam, hogy így lesz. Lám, te magad kérted, hogy a szemedbe mondjam; ha nehéz, ne gyere hozzám máskor igazságot kérdeni.

## 15.

CLITEMNESTRA.

Még jár a szád? Még mindig nem hordtad el magad? Átkozott nap volt ez, Isten, bár ne adtad volna, hogy lássam ma ezt a gonosz kis dögöt. Amit csak tudott, rám dőlt belőle minden epe, ha a többit tudta volna, azt is kiordította volna, de hála Istennek, nem tudott mást! Csak hozná az Isten az uramat mihamarabb haza, nem kiáltozna többet, mert elnyomorodom miatta, anélkül is pedig elég keserűségem vagyon. Sem éjjel, sem nappal nincs nyugalmam, bármire nézek, minden rémiszt, még a levél, az ág is ijeszt. Ha lefekszem, az álomom csak rémálom, ha felkelek, még a saját gyermekem is keserít. Ó, nagy Isten, elátkozott ember vagyok, minden ételem keserű méreg, minden italom epe! Lám, sehol senki nincs, ki egy cseppnyire meg tudna könnyebbíteni. Az éjjel is rettenetes álmot láttam, elrémültem, nem tudok hová fordulni, de könyörgök az Istennek, talán meghallgat.

Hatalmas Isten, ki uralkodsz mindenben, hallgasd meg az én imádságomat, hogy az álomom, ha jót jelent, teljék énrám, ha pedig gonoszt, kérlek tégedet, szakaszd az én rosszakaróim nyakát bele. Az ő igyekezetüket törd meg, és nekem adj segítséget, hogy minden jószágomat bírjam békességbe, és az én urammal, Aegistusszal nagy gyönyörűségemre lakhassam sok eszten-deig. Ezt, ha nekem megadod, téged hatalmas Istennek tartalak.

## 16.

*Mester, Clitemnestra, Chorus.*

MESTER.

Halljátok-e, széplányok, az Agamemnon király házát tudjátok-e melyik?

CHORUS.

Előtte állsz, uram.

MESTER.

Itthon van-e, és fogad-e a királyné asszony?

CHORUS.

Éppen jön is, menjen nagyságod elébe.

MESTER.

Adjon Isten jó napot felségednek.

CLITEMNESTRA.

Fogadj Isten, atyámfia, mi járatban vagy?

MESTER.

Felséged híve, a phoecusi Phanoteus ajánlja általam szolgálatait.

CLITEMNESTRA.

Szívből üdvözljük hívünket, Phanoteust, parancsoljon velünk.

MESTER.

Semmit nem parancsol, hanem felségednek, levelet küldött, nagy örömet üzent benne felségednek.

CLITEMNESTRA.

Merthogy Phanoteus régi bizalmasom, hiszem, hogy jeles dolgot üzent.

MESTER.

Úgy hallottam tőle is, hogy felségednek ennél nagyobb öröme nem lehet.

CLITEMNESTRA.

De beszélj már, atyámfia.

MESTER.

Egy szóval megmondhatom felségednek: Orestes halott.

CLITEMNESTRA.

Kicsoda?

MESTER.

Orestes.

CLITEMNESTRA.

Orestes?

MESTER.

Ahogy mondom, felség.

CLITEMNESTRA.

Az Orestes?

MESTER.

Így vagyon, felséges asszonyom.

CLITEMNESTRA.

Az én fiam?

MESTER.

Ő, ha felséged fia volt.

CLITEMNESTRA.

Nem hazudsz?

MESTER.

Miért tenném, felséges asszony?

CLITEMNESTRA.

Isten embere vagy.

MESTER.

Mind őt szolgáljuk, asszonyom.

CLITEMNESTRA.

De édes atyámfia, áruld el, hogyan esett a halála ilyen váratlanul.

MESTER.

Saját szememmel láttam, azért is engem küldött az én uram felségedhez, asszonyom, hogy el tudjam mondani, ha kérded.

CLITEMNESTRA.

Most látom, milyen jó barátom is a te urad nekem, amit én neki soha eléggé meg nem szolgálhatok. De ne hallgass!

MESTER.

Mikor, felséges asszonyom, a görög fejedelmek Delphoiban játékot hirdettek, Orestes is felkészült, edzette magát és fegyvereit, ő maga is termetével, öltözetével, vitézségével minden vitézek közt elől járt. Hogy igazat szóljak, jóllehet vénségemre sok vitézt láttam, de nem emlékezem, hogy annál az ifjúnál jelesebbet ismertem volna. Mindenféle népek, de még a más vitézek is, de még magam is, de kiváltképpen az asszonyok és a lánynép csodálták, amerre járt, és ahogyan vívott. Aki csak nézhette, gyönyörködött benne. Mihelyt a lovagi tornába szállt, az első koszorút könnyen el is nyerte rögtön. Annyira szétszaladt a híre, annyira várták, és szerették, még az utcakölykök is kiáltották, hogy itt jön az Agamemnon király fia, a vitéz Orestes, most vitte el a pályadíjat. És mert látta a többi lovag is a kiválóságát, senki nem irigykedett, pedig kegyetlen irigy fajta a fiatal kakas a másik tarajára, de őt ölelgették a vitézek. A torna végén pedig a görög és más vitézeket mind a szállására vitte, és őket királyi sarj módján vendégül látta. De másnap, felséges asszonyom, megismertük az állhatatlan szerencsét. Indulót fújt a kürtös, ki-ki kocsijára ugrott, hogy azon is versenyt hajtsanak, és még egyszer az erejüket összemérjék. A jó Orestes is tíz kocsis vitézzel rajtba állt, ő maga legközelebb. Mihelyt a kürt jelt adott, egyszerre csaptak a lovakra, mint a szél, úgy mentek, a por az eget verte, nagy kiáltozás, hujjogás, füttyszó, a kocsik csikorogtak, a kerekek visítottak, sikoltozott a bámész utcanép. Hajtottak a lovagok, repültek a lovak, ő is hajtott erősen, szálltak a lovai. De a gonosz szerencsével ember mit tehet? Mikor a hátsó kocsit a tüzes lovak előre rántották a sűrűjébe, a sok hajtó, mint eszement, vagdalta, csépelte a lovát, hogy a tömegeből kikerüljön, ám éppen ellenkezőképp esett, egymásba kezdtek akadózni. Az Orestes lovai is megrémültek, ropp, úgy ütköztek az első kocsiba, hogy mindjárt szegény fiad hanyatt esett a lovak lába elé, a gyeplő a kezére tekeredett, vontatták a széles mezőn a lovak, annyira törték, szaggatták szegényt, hogy magad, aki szüled, se ismerted volna fel, ami belőle maradt. A játékot félbe hagyták mindjárt, köréje gyűltek, sírtak, jajgattak a lovagok nagyon, szánták az Orestes halálát. A testét nagy tisztességgel, amint az király fiának kijár, áldozati tűzön hamvasztották el, és kegyelettel urnába helyezték a drága hamvakat. És merthogy az én uram, a phoecusi Phanotheus jól tudta, felségednek ezzel nagy kedvet szerez, engem előre küldött, hogy megmondanám felségednek, hogy közelednek az úton a fiad poraival. Uramnak fő-fő szolgálói nagy tisztességgel hozzák, hogy az apja koporsójába temettesse felséged, azt hiszem, már nem messze vannak vele, még ma itt is lesznek alighanem.

CHORUS.

Jaj, nagy Isten, így szakadt magva a nagy királyságnak!

CLITEMNESTRA.

Sírok, és nevetek. Szegény fiam.

MESTER.

Mit keseregsz, felséges asszonyom?

CLITEMNESTRA.

Atyámfia, noha gyűlöltem őt, de a testemből szakadt. Az anyának keserű az gyermek halála, akármilyen lator legyen.

MESTER.

Tehát hiába járunk, mert amint látom, nincs ezen felségednek semmi öröme.

CLITEMNESTRA.

Atyámfia, bár gyász hírt hoztál, de kedves ez a hír nekem. Mert ez a gonosz faj, mióta a házamból elment, látásom se bírta, de még a távolból is szidott, halállal fenyegetett, ami miatt sem nappal, sem éjjel nem nyughattam, egy édes álmom miatta nem eshetett, de úgy féltem, úgy rettegtem, mint a pokolbeli tűztől. A mai nap pedig, legyen Istennek hála, megmenekedtem tőle, nem rettegek többet. De lépj be, jó atyámfia. Illik, hogy örömmondásodért ajándékot kapjál.

17.

*Chorus, Electra.*

CHORUS.

Asszonyi állat, játssza az idegennek a keserű anyát, míg örömében nem tud hova lenni. Még gonoszabb, még fajtalanabb lesz mától a királyné. Ámulok a mennyei Isten végtelen türelmén, csodálom, hogy szenvedheti ezt a förtelmet a földön. Íme, aki bosszúálló lehetne, szörnyűképpen elveszett, sehol senki, aki ezt a kígyót lecsendesíthetné. Sem Istentől, sem embertől többé nem fél. De az nem lehet mégse, nem hihetem soha, hogy erről elfeledkezzen az Úristen. Noha nincs már kitől félnie, de hiszem, a bosszúálló nagy Isten egy mennykővel is agyoncsaphatja akár, mikor az órája üt.

De látom Electrát, csak ezt valahogy meg ne hallja, mert ha hallja, megöli magát keserűségében. Elmegyek előle, hogy meg ne lásson.

ELECTRA.

Chorus, Chorus, hova mégis Chorus?

CHORUS.

Kicsoda kiált? Nagyságod szólított, kisasszonyom?

ELECTRA.

Hova sietsz?

CHORUS.

Oda be indulnék, hozzád.

ELECTRA.

És mit csináltál itt kinn?

CHORUS.

Semmit kisasszony.

ELECTRA.

Hallottam pedig, hogy beszélsz.

CHORUS.

Fűszerfüvet keresek, erdőt-mezőt járva mindig magamban beszélek.

ELECTRA.

Máshogy értettem én: Orestes nevét mondtad, nem a fűszert. Kérlek az Istenért, jó Chorus, mit hallottál, ne hallgass.

CHORUS.

Nem hallottam, kisasszony, semmit.

ELECTRA.

Ó, vagyon valami, mert igen változik a színed. Édes Chorusom, ne hallgasd el, ami tudsz.

CHORUS.

Semmit, kisasszony,

ELECTRA.

Ha engem szeretsz, Chorus, szólj, Chorus szívem, talán megjön Orestes.

CHORUS.

Bár úgy lenne.

ELECTRA.

Ne ijesztess, beszélj!

CHORUS.

Gyerünk be innét, mert anyád közeledik, benn elbeszélem, amit tudok.

18.

*Clitemnestra, Mester.*

CLITEMNESTRA.

Te lány, fogd ezt a levelet, add az örnek, hamar küldje az uram után, de előszóval is jelentsék meg neki: siessen haza! Legyen hála Istennek, meghalt az ellenségem, nincs okom többé félelemre. Hol kedvemre éltem ezelőtt, hol nem, de ezután gond nélkül élünk. Lám, kegyelmes az Isten, essél egyszer vagy kétszer térdre előtte, mindjárt megbocsátja a bűnödöt, mint most nekem. Húsz esztendeje, hogy uramat megöltem, azóta mindig Aegistusszal éltem, de már előtte is Isten ismerje a számát, mennyit vétkeztem szóval, tettel és gondolattal, és íme, csak egyszer fohászkodtam hozzá, mindjárt olyan örömet adott, hogy szebbet se kívánhatnék. Ha tudtam volna, hogy ilyen kegyes az Isten, egy percig se aggódtam volna soha, ha tudom, hogy így van: vétkezz, amennyit akarsz, egy fohász mindent elsimít.

Itt a követ, elbocsátom haza, urához.

MESTER.

Búcsúzni jöttem, felséged engedelmeivel.

CLITEMNESTRA.

Hazamégy az uradhoz?

MESTER.

Nem megyek még, felséges asszony. Hanem az emberek elé megyek, akik az Orestes tetemét hozzák, megmondom nekik, hogy felséged szívesen látja őket, és fogadja a hamvakat.

CLITEMNESTRA.

Jó atyámfia, menjél bátran, elmondhatod, jó szívvel fogadom őket. Ez az aranylánc és íme, ez az erszény arany, és íme, ez a díszruha, jó hír hozójaként kapod. Atyámfia, ezután is bízzál bennem, meglátod, mindenkor kegyes leszek veled.

MESTER.

Megszolgálom felségednek, a jóságát köszönöm. Isten maradjon felségeddel.

CLITEMNESTRA.

Isten kísérjen utadon.

19.

*Mester, Chorus, Electra.*

MESTER.

Az Úristen segített ma rajtunk. Ez a gonosz asszonyi állat nem látja a vermet, mint a vak, pedig éppen előtte áll. Igen keserves öröm ez neked, mert ez lesz a halálod. Megyek Oresteshez, ideje a dolgunkhoz látnunk.

CHORUS.

Kisasszonyom, ez a követ hozta a hírt.

ELECTRA.

Hallod-e, uram.

MESTER.

Mi tetszik, kisasszony?

ELECTRA.

Várjon egy percet az úr.

MESTER.

Sietős dolgom vagyon.

ELECTRA.

Csak egy szóra, uram.

MESTER.

Csak gyors szó legyen.

ELECTRA.

Hol van Orestes?

MESTER.

Nyakát szegte, ahogy a kocsiról zuhant. Éppen ideér nemsokára, hogy a hamvait láthasd.

ELECTRA.

Jaj, nagy Isten! Igaz volt, Chorus, a beszéded. Jaj, szépségem, angyalom, Orestes, így becsaptál engem, ó, szívem, lelkem, Orestes, hova lettél! Jaj, csak benned bíztam, te is elhagytál engem. Meghalok, elveszek én is, elhagytál, édesem, Orestes. Én egyetlen reményem, miért hagytad árván a te szegény nővéredet?

CHORUS.

Édes kisasszonyom, ne sírj.

ELECTRA.

Jaj, meghalok, nincs miért élnem.

## IV. felvonás

### 20.

*Chorus, Electra, Chrisothemis.*

CHORUS.

Nem bírok szegény lánnyal, gyötri magát, hol az asztalra borul, hol az ágyra, hol a földre esik, úgy siratja szegény öccsét. Isten látja, nem tudok mit tenni.

ELECTRA.

*sír*

CHORUS.

Mi dolog ez, fiam, Electra, mi dolog? Ne hagyd el magad, kisasszonyom.

ELECTRA.

*sír*

CHORUS.

Ne sírj, kérlek, az Istenért!

ELECTRA.

Jaj, megölsz, hagyj békét!

CHORUS.

Hogy segítsék?

ELECTRA.

Nincs már semmi reményem, odavan, akiben igazán bíztam.

CHORUS.

Hallod-e, kisasszonyom, megsegít még az Isten. Ha Orestes meghalt is, más eszköze is vagyon neki, hogy bosszút álljon. Nem tudod-e, a hatalmas Amphiraon király is mint végezte, csak egy asszonyi állat miatt halt meg, akit aranylánccal fojtott meg.

ELECTRA.

Jaj, elveszek.

CHORUS.

Azonképpen Isten neked is erőt adhat, hogy bosszút állhass, noha lány vagy, gyenge vagy, ahogy gyengék vagyunk mi mind Isten akaratából.

ELECTRA.

Hova legyek?

CHORUS.

Ne jajgass, édes fiam.

ELECTRA.

Meghalt a segítőm.

CHORUS.

Ne sírj!

ELECTRA.

Ó, nagy Isten!

CHORUS.

Meg kell halnunk mindnyájunknak.

ELECTRA.

Ha meghalunk is, nem olyan szörnyűképpen, ahogy az Orestes halálát elbeszélte.

CHORUS.

Ki tudja, kisasszony, kinek mit tartogat az utolsó óra.

ELECTRA.

Ó, egyetlenem, Orestes, elveszek!

CHORUS.

Ne sírj, mert veled sírok, te lány.

Bezzeg van, aki boldog, itt szalad Chrisothemis nagy örömmel.

## 21.

*Chrisothemis, Electra, Chorus.*

CHRISOTHEMIS.

Ha, ha, ha, így kifulladás az öröm, nem is jutok szóhoz. Semmit, édes nővérem, ne bánkódjál, megadja az Úristen az mi kívánságunkat.

ELECTRA.

Hagyj békét, az Istenért, menj előlem, ne gyötörj.

CHRISOTHEMIS.

Mi lelte ezt, hogy csak meg se hallgat?

CHORUS.

Gonosz hírt hallott.

CHRISOTHEMIS.

Édes nővérem, senkinek semmit ne higgy, mert megszánta az Isten a mi nyomorúságunkat. Úgy hidd, ahogy engem látsz: megjön az Orestes!

ELECTRA.

Megbolondultál? Tartsd a szád legalább, ne keseríts, Chrisothemis.

CHRISOTHEMIS.

Bizony, igazat mondok, édes nővérem.

ELECTRA.

Ugyan ki mondott ilyet, hogy te meg elhitted?

CHRISOTHEMIS.

Szememmel láttam az apánk sírjánál a bizonyosságot róla.

ELECTRA.

Álmodsz, te lány.

CHRISOTHEMIS.

Hallgass csak meg, te magad is igazat adsz.

ELECTRA.

Beszélgj.

CHRISOTHEMIS.

Mihelyt apánk sírjához elértem, a virágokat megcseréltem, ahogy parancsoltad, és éppen imádkozni térdeltem volna elé, mikor észreveszem, hogy egy ifjú ember áldozata vagyok rajta, szép gyenge férfihaj volt a sírra áldozatul körbehintve, és ezt, jól tudom, hogy miközülünk senki nem tehette, csak az Orestes, és ebből világos, hogy nem messze vagyok. Azért, édes nővérem, semmit ne keseregj, mert nem állandó a szerencse, egy szempillantásban örökre fordulhat a szomorúságunk.

ELECTRA.

Jaj, de bolond vagy, kishúgom, reménytelenségben mindent hiszel.

CHRISOTHEMIS.

Te ezt semmibe nézed?

ELECTRA.

Magad sem érted, mit hordasz össze.

CHRISOTHEMIS.

Ó, nagy Isten, a saját szememmel láttam!

ELECTRA.

Csak hát hiába láttad, mert meghalt a mi szép öcsénk, Orestes.

CHRISOTHEMIS.

Vesszek el, ki mondta?

ELECTRA.

Olyan mondta, aki maga látta a halálát. Íme, Chorus. Ő hallotta, hogy még ma a hamvát is elhozzák.

CHRISOTHEMIS.

Igaz ez?

ELECTRA.

Halott.

CHRISOTHEMIS.

Ó, bátyám, hogy soha nem láthattalak, egyetlen bátyám, hogy máshogy se tudtál a véreidhez jönni, csak hamvaiddban!

ELECTRA.

Nagy árvaságra jutottunk, szép húgom, nincs kiben bízunk, mert meghalt az Orestes. El kell vesznünk, ha más módon rá nem gondolunk.

CHRISOTHEMIS.

Hogy meghalt, nehéz arra még gondolni is.

ELECTRA.

Nem azt mondom.

CHRISOTHEMIS.

Mit akarsz akkor?

ELECTRA.

Bár megtennéd, amit akarok.

CHRISOTHEMIS.

Ami tőlem telik, kész vagyok mindenre.

ELECTRA.

A baj, hogy ismerlek én téged.

CHRISOTHEMIS.

Mondd el csak, nővérem, mit akarsz.

ELECTRA.

Ha titok marad, megmondom.

CHRISOTHEMIS.

A sírig.

ELECTRA.

Tudod, jó húgom, mióta szegény apánkat elvesztették az árulók, azóta csak egy barátunk se volt, sem segítőnk, sem oltalmazónk. Egyetlenegy reménységünk volt az Orestes. Mert éltében gyakorta üzent, hogy megszabadít a farkasok torkából, de íme, szegény elveszett. Már csak te egyedül vagy az én családom, ha te is elhagysz, sehol egy csepp reményem sem marad. Kérlek azért, édes húgom, kérlek, Chrisothemis, az Istenért, a te édes nénéd kedvét ne szegjed. Nem kívánok tőled lehetetlent.

CHRISOTHEMIS.

Mit szeretnél Electra? Csak mondd, és teljesült.

ELECTRA.

Kishúgom, lám, együtt laksz velük, így könnyen megteheted: kérlek, a tolvaj latort, az Aegistust, veszejtsd el valamiképpen, vagy mérgezd, vagy fojtsd meg, vagy rejts viperát a királyi ágyba, vagy etess vele tűket, vagy lökd le a toronyból, vagy fűrészd el a kengyelvasát, ha vágtatni indul, vagy itasd vele beléndek főzetét, vagy vágd el a torkát, ha alszik, vagy tégy skorpiót a királyi palástba, vagy vágd ki a nyelvét, és fojtsd meg azzal, vagy öntsd le zubogva forró vízzel, vagy gyűjtsd rá a termet, vagy veszett ebet lökj a szobájába éjjel, vagy ha erre nincs erőd, fizess le egy férfit, hogy szúrja le, vágja szét, gyűjtsa fel, fojtsa árnyékszékbe, vesse döggútba, tépjék négy kocsival négybe, dobják farkasoknak, darazsak odvába kössék, szögezzék a falakra annyi darabban, ahány falat találnak, törjék kerékbe, a beléből fonjanak kötelet a bitóra, a csontjából rakjanak máglyát, vagy mindezt együtt, lassú egymásutánban, vagy tedd bárhog, ahogy módod adódik. Mert ha te el nem veszejted, nekünk kell elvesznünk. Bizony addig férjhez egyikünk sem mehet, saját családja nem lehet, meddig ez él. De ha őt megölnéd, a görög lovagok közt, akik bennünket kaphatnának, olyan hírünk, nevünk terjedne a világon, hogy lány létünkre jószágunkat és magunkat is a lator kezéből megmentettük. Noha már a nagy búban megfonnyadtunk, de csak a jószágért is elvonnának bennünket. No azért, édes húgom, könyörülj rajtunk, ments meg mind engem, mind magadat az átkozott ember hatalmából, ezt tenni nem bűn, mert az egész világ előtt utálatos, mind átkozza, és szidja a förtelmes latrot. Ha ezt megteszed, mind a meghalt apánk lelkét, mind szegény fivérünk Orestes lelkét megkönnyebbíted. Szánd meg azért, jó Chrisothemis őket legalább, ha engem nem is!

CHORUS.

Tisztos beszéd ez, ez illik hozzád?

ELECTRA.

Ki kért, hogy szólj bele?

CHORUS.

Hát ne is, mert ha kérnél is, nem telne kedved benne!

Látod, kisasszonyom, keserűségébe nem tudja, mit beszél.

CHRISOTHEMIS.

Édes néném, nem szégyellsz így beszélni, nem látod, hogy tiszta bolondság, amit beszélsz? És hogyan tennéd ezt a szörnyűséget, lányok vagyunk mi, nincs nekünk arra erőnk, meg senkit meg se kérhetünk. Csak hozzákezdénénk, hamarabb megölnének bennünk, mint mi őket. Ki mentene meg bennünket? Mit nyernénk a vesztünkkel? Ne hidd, hogy ez a javunkra volna. Azért én is kérlek az Istenért, édes nővérem, hagyd el a gyűlölködést! Ha így esett a dolgunk, békélj meg, engedj nekik, hisz tudod, Aegistus milyen szándékkal lovagolt ma el. Még most kedvét keresheted, enyhítsd meg. Talán az Isten idő múlva felénk fordítja az arcát, és észreveszi a nyomorúságunkat.

CHORUS.

Igazat mond, jobb, ha ezt teszed. Türelemmel lenni a legnagyobb bölcsesség. Várj, lányom, az idő mindent elvégez helyetted.

ELECTRA.

Ó, nagy Isten, lám, sehol senki egy mákszemnyit nem könyörül rajtam, mindnyájan elhagytak, magamnak kell az ügyemre gondolnom.

CHRISOTHEMIS.

Nem hagylak, édes nővérem, csak bolondságot ne beszélj, dehogy hagylak.

ELECTRA.

Nem bolondság, hanem a túlélésünk egyetlen útja.

CHRISOTHEMIS.

Dehogy, sőt éppen a vesztünkbe visz ez az út.

ELECTRA.

Tartsd a szád, előre tudtam, hogy semmi hasznod nem vehetem, ezért nem szólok én se.

CHRISOTHEMIS.

Hasznom vennéd, ha hallgatnál rám.

ELECTRA.

Nem akarok apám vérszopóival mulatozni. Nem leszek kedves velük.

CHRISOTHEMIS.

Mi tudjuk, hogy áldozatul teszed.

ELECTRA.

Ó, nagy Isten, lám még bosszantasz.

CHRISOTHEMIS.

Elmegyek, vissza anyámhoz, mert megvesztél egészen. Nem jutunk dűlőre, látom.

ELECTRA.

Nem jutunk, mert a szűnyogból sast csináltok. Hiába köttök rá nagyobb szárnyat, magasabbra nem repül. A hitvány cselédet királynak nevezed, a véreskezű árulót tiszteled benne. Jobb meghalnom, mintsem tegyem, amit mondasz. Eredj anyádhoz, nyald a seggét ezerrel, szolga.

CHRISOTHEMIS.

Kénytelen vagyok: szolgálnom kell. Te is szolgálnád még később, de félek, későn térsz eszedre.

ELECTRA.

Eredj, eredj innen végre.

22.

*Electra.*

ELECTRA.

Ó, nyomorult ember, kicsoda boldogtalanabb nálam, semmi gyámolítóm égen-földön. Árvaságra születtem az anyám. Sem apám, sem anyám, sem atyámfia, sem barátom, sehol senki nincs, ki velem jót tenne, aki csak gondolna rám. Apámat elvesztették a dögök, anyám idegenné lett a fertelmességeiért. Szegény öcsém, Orestes is szörnyűképpen elveszett. Csak ebben az egy lányban volt minden reményem, ez is faképnél hagyott. Ha férfi lennék, felperzselném a várost.

Senki nem hall engem, senki nem lát engem.

Magam vagyok.

## V. felvonás

23.

*Chorus.*

CHORUS.

Hatalmas Isten, még az oktalan állat is oly sokban felülhalad oly sok embert! Az égi madár gondot visel a fiókára, és az semmiben szükségét nem lát. Azonképpen a vadak, a csúszómászók, de még a semmi bogár is. Némely ember, mint a Clitemnestra, ebből mit se lát. Hacsak azt nem, amit az Electra láttat vele, de azt meg aligha köszöni meg. Mondják ugyan, hogy az igazmondónak gyakorta beverik az orrát, de mégis: hol az anyai szeretet? De nem-hogy volna benne, hanem ha tehetné, egy kanál vízben vesztené el a szegény lányt. Átkozza, szidja, gyalázza, üzi, mint a bögöly a gyenge borjat. És még örül, de mit örül: tombol, táncol az Orestes halálán, a halált élteni, poharát üríti rá.

De kicsodák jönnek erre terhükkel? Asszonyom, Electra, gyere, és nézd, vajon kik ezek?

24.

*Orestes, Chorus, Electra.*

ORESTES.

Vajon jó helyre jöttünk-e mi, asszonyok?

CHORUS.

Mit keresnek itt, jóemberek?

ORESTES.

Az Agamemnon király házát.

CHORUS.

Megtalálta a nagyságos úr, mert ez az.

ORESTES.

Menjetek be tehát, jó asszonyok, mondjátok meg: az királyné asszonyhoz és Aegistushoz jöttünk, hozzájuk vagyunk lettünk küldve.

CHORUS.

Honnan jött az úr?

ORESTES.

Phoecus megyéből, a Phanotheus emberei lennének mi, kérem.

ELECTRA.

Jaj, mennybeli Isten, bizony ezek az Orestes hamvát hozzák. Azt hozzátok, uram?

ORESTES.

Az Agamemnon király fiának megégett testét hozzuk, íme, az edényekben, ezt kellene bemutatnunk a felséges királynak.

ELECTRA.

Ezekben az edényekben vannak, uram?

ORESTES.

Mind az vagyon ezekben, lányom.

ELECTRA.

Kérlek, uram, az Istenért, ha ezekben vannak a csontjai, add ide a kezembe, hadd csókoljam meg őket.

ORESTES.

Adjátok neki. Ha ennyire szerette, hadd szeresse még, akárki legyen is a lány.

ELECTRA.

Orestes, Orestes, miért hagytál el engem? Miért biztattál kosárnyi levélben, hogy megmented az árva fejem, miért ígérted, ha hiába ígérted? Miért, hogy soha ide nem siettél, hanem elvesztetted magad? Jaj, öcsém, édes Orestes, ki hitte volna, hogy ide jussunk, ki sejtette a halálad? Micsoda vagy te az ölemben: csak por, csak hamu, nem használsz nekem, nem használsz senkinek. Nem így engedtelek utadra. Mikor a bölcsőből nagy titkon elhoztalak, hogy öleltél a kis kezeddél. Akkor is nagy keserőséggel csókolgattalak téged, mert nehezen váltam meg tőled, csak azzal a reménységgel engedtelek idegennek, ha felnősz, mindönként bosszút állsz. Örültem, mikor hírt hoztak jó egészségedről, és a jó Istenhez éjjel-nappal esedeztem érted. Vártalak Orestes, vártalak nagyon. Mikor eszembe jutottál, minden keserűségem a semmibe szállt, mint a füst. Azt hittem, hogy örömmel ölelhetlek egyszer, hogy minden kínomra gyógyír leszel, de lelassult a szívem verése, hogy halálad hírért vettem. Méznél édesebbnek vártam a jöttödet, de méregnél keserűbb, ahogy eljöttél végül. Kiáltok hozzád, de nem hallod a szavam, panaszkodom, de nem felelsz. Meghaltál, szívem, Orestes, egyetlenem, hova legyen a te Electrád, kinek borulhat a vállára, kinek sírjon most már? Orestes lelkem, ki torolja meg apád halálát? Hova hagytad a néped, hova hagytad a családot? Ha látnád anyád gonoszságát, még most is felkiáltanál! Ha te tudnád az nénéd keserűségét, mely nyomorult, mely árva, még itt is velem sírnál. De lám, nem szólsz nekem, nem vigasztalsz, elhagytál teljesen. Jaj, lelkem, Orestes!

CHORUS. Nyughass! Kisasszony, még meghallják odabenn a kiáltásodat. Ennek meg kellett lennie, ő is ember volt, mi is tartozunk egyszer a kegyelmes Istennek ezzel.

Egy az urak közül bemehet a királyi házba.

ORESTES.

Menj, Mester uram, mondd meg, hogy itt vagyunk.

ELECTRA.

Szólj, édes vérem, Orestes! A te szerelmes nénédnek. Jaj, ne hagyj el, ne hagyj, édes vérem, szívem, hát hiába sírok?

ORESTES.

Szegény, nyomorult lány.

ELECTRA.

Jaj, Orestes, hogy csak holtodban látlak.

ORESTES.

Ne jajgass, te lány.

ELECTRA.

Csak jajgatni hallotok mától, ameddig élek.

ORESTES.

Nem tudom, mit tegyek, nem tudom magam tartani tovább.

ELECTRA.

Könnyezel, uram, talán te is Orestest siratod?

ORESTES.

Szánom őt is.

ELECTRA.

Ki egyebet, talán engem szánsz-e?

ORESTES.

Téged is, jó lány.

ELECTRA.

Az Úristen jót adjon teneked, mert vagyon húsz esztendeje, hogy sírok, de velem senki nem sírt soha.

ORESTES.

És mit siratsz, te lány?

ELECTRA.

Itt e háznál még az eb is kedvesebb nálam, és nagyobb becsben áll.

ORESTES.

Ez hogyan lehet?

ELECTRA.

Apám gyilkosai ünneplik az én egyetlenem, Orestesem halálát, nekem is fogságot ígértek holtig. Nincs, uram, aki megszabadítana a kezükből.

ORESTES.

Nem hagy az Isten!

ELECTRA.

Ideje volt volna, hogy ne hagyjon, de akiben bíztam, attól már semmit se várok se én, se a mennyei Atyánk.

ORESTES.

Ne félj, csak higgy.

ELECTRA.

Nem hiszek semmiben. Halott vagyok, mit ez itt.

ORESTES.

Nincs semmi gondja.

ELECTRA.

Így van, mert semmit se érez.

ORESTES.

Isten oltalmazza attól.

ELECTRA.

Mitől, uram?

ORESTES.

Hogy az Orestes elveszett volna.

ELECTRA.

Ugyan, mit fecsegsz...

ORESTES.

Jó egészsége legyen, legyen hála Istennek!

ELECTRA.

Ki vagy te, uram, hogy így beszélsz?

ORESTES.

Megtudod még ma.

ELECTRA.

Mondd meg, uram, most akarom hallani. Ezek előtt mondhatod, mind a hívem nekem.

ORESTES.

Tedd le hát az edényt.

ELECTRA.

Hadd hallgassalak így, uram Orestesszel a karomban. Könnyebb így nekem.

ORESTES.

Add oda nekik, odabenn.

ELECTRA.

Nem adom.

ORESTES.

Bocsásd útjára, csak hamu.

ELECTRA.

Az Istenért, kérlek, ne vedd el, uram.

ORESTES.

Mit szeretnél vele?

ELECTRA.

Hogy engedhetném el?

ORESTES.

Ereszd, mert semmi az.

ELECTRA.

Nagy Isten, átkozott vagyok, csak a hamuját se bírhatom az én édes véremnek.

ORESTES.

Ne jajgass, te lány, hiába a könnyek.

ELECTRA.

Könnyű nektek, én hiába siratom a halálát.

ORESTES.

Mondom, nincs semmi baja. Ép, egészséges, lélegzik és eszik.

ELECTRA.

Kiről beszélsz?

ORESTES.

Az öcsédről, Orestesről.

ELECTRA.

Honnan veszed, uram?

ORESTES.

Mert láttam őt.

ELECTRA.

De hát elveszett szegény...

ORESTES.

Meglátod, még ma, te is.

ELECTRA.

Ne hitegess, uram!

ORESTES.

Ha nem hiszed, nézz e gyűrűre. Ezt te küldted jelül neki, erről megismered.

ELECTRA.

Mit keserítesz, lelkem, édesem? Csak nem szólsz? Csak most szólsz? Ó, én édes vérem, gyönyörűségem! Te vagy az, Orestes, jól ismerlek, e jegyedről is megismerlek. Hova legyek, most, hogy újjászült a Teremtő? Kész vagyok meghalni máris, hogy Istennek hálát adjak.

ORESTES.

Nyughass már néném, jönnek.

ELECTRA.

Látlak, életem, téged, és én is újra élek! Egyetlen reménységem nem veszett el. Legyen hála az Istennek, hogy megszánt engem. Ó, nagy gyönyörűségemben hova legyek, örömben sírok. Chorus, látod-e, ez az én egyetlenem, az Orestes! Lányok, asszonyok, nézzetek rá, ő az, ki meghalt, de feltámasztotta az Isten.

CHORUS.

Látom, édes asszonyom, hazavezette az Úristen öfelsége, örülök, és kívánok Orestes királyfi-nak mindenben nagy és jó szerencsét!

ELECTRA.

Ó, szívem, édes vérem, Orestes, jókor hozott az Úristen, mert ma kellett volna nekem elvesz-nem! Aegistus reggel azzal ment ki, hogy az én vesztémre helyet keressen.

ORESTES.

Megértettem mindent. Gondot visel az Úristen ránk, ezt hiszem, és mert hiszem, mire a királyod visszatér, az Ő segítségével minden gonosz sáfárságtól megmentem magunkat.

ELECTRA.

Ó, Isten, Isten, áldd meg őt, és vezesd! Jaj, egyetlenem, meghalok örömben.

ORESTES.

Csendesen, néném, senkinek semmit ne szólj!

ELECTRA.

Kitől félsz te még, Orestes, ha veled az Isten?

ORESTES.

Jobb titokban tartani a jöttömet.

ELECTRA.

Anyámtól egy percre se tarts, mert senki nincs vele, csak egynéhány asszonyember.

ORESTES.

Hallod-e, noha nincs az asszonyemberben férfierő, viszont ravasz ésszel áldotta meg őket a Teremtő, jobb azért tartani az asszonyi észről.

ELECTRA.

Jaj, nem feledkezhetem el rólad nagy gyönyörűségemben.

ORESTES.

Félek, hogy a te nagy gyönyörűségeddel még bajba viszel minket.

ELECTRA.

Kérlek, az Istenért, ha immár ennyi időig nem láttalak, hadd nézzelek kedvemre!

ORESTES.

Nézésre lesz még idő, most más dolgunkhoz kell látnunk! Kérlek Electra, hagyd máskorra az örömet, ha anyánk kerül utadba, különösen kérlek, tartóztasd meg magad, éppen hogy észre ne vegye a nagy örömet, vagy még inkább be se menj hozzá, csak maradj idekinn. Mikor maga az Úristen segíti az igyekezetünket, nekünk nem szabad oktanul az Ő áldásába bele-  
rontani.

ELECTRA.

Ahogy neked tetszik, édes vérem, úgy legyen. Csak tőled vártam segítséget, azért most is mindent rád hagyok.

ORESTES.

Elég már, nyughass, a kapunál valaki jár!

## 25.

*Mester, Orestes, Electra.*

MESTER.

Bolondok, csak az Isten óvott, hogy el nem vesztettétek magatokat. A nagy örömködéssel való zenebonátokat mind hallják a várban. Ha valahogy ki nem magyarázom, gonoszul jártatok volna, azért hagyjátok holnapra a sok beszédet és ölelkezést. Sietni kell, dologra.

ORESTES.

Hogy látod: ott benn mi vár ránk?

MESTER.

Legyen Istennek hála, minden jól alakul.

ORESTES.

Hiszik-e, hogy meghaltam?

MESTER.

Úgy hiszik, mintha angyal mondta volna jelenésben.

ORESTES.

Örülnek-e nagyon? Miket beszélnek mégis?

MESTER.

Hagyd el ezt most, Orestes fiam, jobb volna most dologhoz fognod.

ELECTRA.

Kicsoda ez, Orestes?

ORESTES.

Nem ismered meg?

ELECTRA.

Nem ismerős sehogy. Ismernem kéne talán?

ORESTES.

Ő az, akire bízta valaha, mint ölbéli gyereket, ő viselte gondom, táplált, oktatott, felnevelt férfikorig.

ELECTRA.

Ő lenne? Jó egészséget nagyságodnak, édes uram, áldjon meg az Úristen. Olyan szívesen látlak, akárha apánk lennél, mert lám csak, te voltál ennyi ezer ember közül az én apám egyetlen hű szolgája. Az Úristen fizesse meg a nagy hűségedet, mert én soha meg nem fizethetem! Hálátlan soha nem akarok lenni, és meglátod majd, hogy nem is leszek, ahogy erőmből telik.

MESTER.

Az én hűséges szolgálatom, asszonyom, elbeszélem később, most arról nem lehet szólnunk, mert a szavak porlasztják az időt: jobb, ha dolgunkhoz látunk. A Clitemnestrát épp jókor találjuk, csak maga van a palotában.

ORESTES.

Maradjatok kinn. Mi pedig Isten nevében menjünk be, és keressük meg őt.

## 26.

*Electra, Chorus, Clitemnestra.*

ELECTRA.

Hatalmas Isten, könyörgök teneked, ez mai nap mutasd meg az én testvéröcsém keze által, hogy rettenetes bosszúállója vagy a bűnnek, és a benned bízóknak kegyelmes szabadítója vagy! Majd csuda dolgot hallasz, Chorus.

CHORUS.

Hová mentek, édes kisasszonyom?

ELECTRA.

Megöli öcsém a gonosz asszonyt.

CHORUS.

Kit? Anyádról beszélsz?

ELECTRA.

Ne mondd azt a förtelmest anyámnak.

CHORUS.

Megöli?

ELECTRA.

Meg.

CHORUS.

Az Orestes?

ELECTRA.

Ő pontosan.

CHORUS.

Pogány, aki a saját anyját se szánja. De nem szenvedheti ezt soká az Úristen....

CLITEMNESTRA.

Tolvaj, rabló! Hol vagytok? Senki nincs, egy szolga se?

ELECTRA.

Hallod-e, Chorus, hogy kiált valaki?

CHORUS.

Hallom, édes szívem, kisasszonyom...

ELECTRA.

Hallgasd csak!

CLITEMNESTRA.

Kegyelem! Hol vagy, uram, Aegistus?

ELECTRA.

Segítségért kiált. Ez jó jel, ez szép hang, ezt szeretem, erre vártam.

CHORUS.

Szegény! Hogy soha rám nem hallgatott, mint intettem, mint kértem az Istenért, hogy térjen meg a gonoszságból, soha semmit nem fogadott meg, láthatja, mit nyert vele.

CLITEMNESTRA.

Ó, fiam, fiam, Orestes, könyörülj rajtam!

ELECTRA.

Nem könyörültél te se rajtam, se apámon.

CLITEMNESTRA.

Orestes, a szülőanyádat...

ELECTRA.

Szép zene hallani a halál kutyáját, ha egyre közelebb csahol. Elengedik a láncról, hogy a torkodnak ugorjon. Nehéz volt e zene apámnak is.

CLITEMNESTRA.

Jaj, meghalok...

ELECTRA.

Vidd magaddal a pokolba.

CLITEMNESTRA.

Kérlek, ne bánts.

ELECTRA.

Csak mihamarabb!

CLITEMNESTRA.

Ó!

ELECTRA.

Nem félek többé tőled, vége. Jönnek is már. Véres az öcsém kardja, markolatig döfte. No, hogyan végeztétek?

ORESTES.

Amint kívántad. Nem parancsol már többet ebben a királyságban, csak az odalentiben.

ELECTRA.

Hála Istennek!

CHORUS.

Isten segítsen minket, jön a király. Még ő semmit se tud.

ELECTRA.

Bújjatok el Aegistus elől, mert megérkezett! Mihelyt az ajtón belép, vegyétek véréte... A palotába egyedül tér, maga lesz a király. Fussatok hamar, én addig hízelgek neki. Most örömeben könnyen elhiszi még ezt is.

27.

*Aegistus, Electra, Orestes, Parasitus.*

AEGISTUS.

Hol vannak a phoecusi követek, akik az Orestes testét hozták? Neked szólok, barom. Bú, hogy nem szólsz, hallgatsz, borjú? Pedig tudom, hogy erre neked nagy gondod vagy!

ELECTRA.

Igen kicsiny haszna vagy, felséges uram, az én nagy gondomnak. Ott benn vannak, akik felségednek nagy gyönyörűséget jelentenek, nekem meg örökre való keserűséget.

AEGISTUS.

Ugyan igaz-e, hogy meghalt az Orestes?

ELECTRA.

Felséges uram, bár ne adta volna az Isten, hogy igaz legyen, de ott benn fekszik a teste, megláthatja felséged.

AEGISTUS.

Legyen hála Istennek, tőle tartottam csak, de tőle is megmenekültem, egyéb ellenségeimmel semmit nem gondolok. Mától jön a boldog élet. Országot építtetek, várat rakatok, kincseket gyűjtetek, úgy építetek, úgy gyűjtök most már, hogy senki azt a markomból ki nem veheti, mert aki tehette volna, annak teteme nálam vagy. Ez idáig udvaromban megtűrtem a békétleneket, akik az Orestes mellett szóltak. Most új udvart hívok össze, és új grófokat rendelek magamhoz. Az Orestes testét eléjük hozatom, hogy lássák: örökségem törvényes immár. Aki velem tart, megajándékozom, aki mégis pártoskodik, itt vágatom le mind. Azt akarom, az országba több úr ne legyen, csak én, több nevet ne tiszteljenek az enyémen kívül, hívei ne legyenek senki-nek, csak nekem. És mert a kegyelmes Isten élni hagyott, más pártos országokra is gondom lesz majd, hogy a más királyok szarvát is letörjem. És, te is Electra, ha észre nem térsz, gonoszul jársz.

ELECTRA.

Hallgatók szavadra, felség.

AEGISTUS.

Jobb lesz neked.

ELECTRA.

Felséged ne késsen tovább, nézze felséged a testet. Azután az Úristenért, temettesse el felséged szegény véretem.

AEGISTUS.

Bemegyünk, és nézzük meg tehát. Ti jöttetek a Phanoteustól, az emberei vagytok?

ORESTES.

Mi jöttünk.

AEGISTUS.

Ez az Orestes?

ORESTES.

Jöjj és nézd.

AEGISTUS.

Meg sem ismerem a szerencsétlent.

ORESTES.

Érintsd meg, és megismered.

AEGISTUS.

Parasitus, hívjad csak a királynét, nézzen ő is a fiára.

ORESTES.

Közel állsz hozzá.

AEGISTUS.

Ó, jaj, mi ez?

ORESTES.

Mit rettegsz? Kitől félsz?

AEGISTUS.

Árulók a házban!

ORESTES.

Ne fuss, király, míg le nem rántom a koronád!

AEGISTUS.

Azért jöttél, hogy a halálom legyél?

ORESTES.

Próféta szól belőled.

AEGISTUS.

Te vagy az, Orestes?

ORESTES.

Rajta, add a koronát! Nem latrot illet az! Gyerünk a jogart. Ó, apám jogara! Rántsd le a palástot róla, gyere, hű szolgál, kapd marokra az urad üstökét!

PARASITUS.

Felséges uram, én magam fejét veszem az árulónak, mondtam én, hogy megsiratja még a rablott királyságot. Gyere!

AEGISTUS.

Ne ölj meg, édes uram, Orestes, ameddig élek, szolgád vagyok.

ORESTES.

Van szolgám elég.

AEGISTUS.

Az Istenért, könyörülj rajtam, lám, apád is kegyelmes ember volt...

ORESTES.

De te nem voltál neki kegyelmes. Nem szántad, áruló, ártatlanul elveszteni? Ezzel a mértékkel fizess te is!

AEGISTUS.

Büntess akkor törvénnyel, hívj bírakat egybe. Beszéljen a törvény, ne a kard.

PARASITUS.

Látom, hamar leszoksz a parancsolásról.

AEGISTUS.

Szolga, te is ellenem vagy?

PARASITUS.

Felséges uram, ha hagyod, addig jár a szája, hogy elállsz a dologtól.

ORESTES.

Kuss legyen, bitorló..

AEGISTUS.

Csak egy szót...

PARASITUS.

Hogy gyűlöltem ezt a hangot, nem kell hallanom többé.

AEGISTUS.

Ó, nyomorult ember, ó, mint veszek el! Bár sose tettem volna a lábam erre a földre! Méreggé fordult minden gyönyörűségem. Átkozott a nap, átkozott az óra, mikor e királyságba léptem. Ártatlanul halok meg, rád száll a vérem.

PARASITUS.

Hallgass, kutya, ebül kerested, ebül veszed hasznát. Fogom keményen, vágjad uram.

ORESTES.

Fizess, ördög, apámért fizess, fizess a gyönyörűségedért, ez a vér legyen a korona a királyságodon.

## 28.

*Mester.*

MESTER.

A szegény árvát munkával és fáradsággal jószágába segítettem, munkám véget ért, célom elértem. Ő is minden szándékát elvégezte: országában szabadon uralkodhat, koronáját hordja, ami megilleti, törvényt ül és uralkodik népei felett, bár félek én, hogy ő is, mint annyi vére és felmenője, rosszul végzi majd. Mert mindig rossz volt ez a ház, a halál úgy jár itt ki-be, mit kóbor kutya a dögre, mindig jóllakva, száját nyalva távozik. Tantalus király kezdte a sort, ő is rettenetesen vitt végbe: a saját fiának vette véréét. És ez semmi még! Ételként megfőzette, és tálaltatta magának és udvarának, amiért ő is szörnyű halállal halt nemsokára, mert nem tűrte az Isten. Azután Pelops király Myrtillosnak vette fejét, Thyestes öccse, Atreus feleségén tett erőszakot, Atreus haragjában bátyja szép két kicsiny fiát leölette, és a disznókkal etette fel. Ezeknek utána Orestes apját Agamemnon királyt tulajdon felesége, Clitemnestra, Aegistussal kettesben megölte, ezért bűnhődtek ők is. Az is bizony rémületes dolog, hogy tulajdon fia a szülőanyját megölje, de mégis hiszem: a nagy Isten vakította meg a fiú szívét, hogy a sok gonoszságot, gőgöt, bujaságot, tobzódást így fizesse meg, mert az undorító országlásuk különben sose ért volna véget. Ez bánt engem, ezt siratom, ez a sok vér, ez is bosszúért kiált, erre is válasz érkezik. ettől féltem őt is: hogy megízlelte. Megízlelte, és tetszett neki, és így uralkodik majd. Még bemegyek hozzá, jó tanácsot adok neki: jámbor és tiszta életű legyen, igazán és kegyelmesen éljen, ha úgy nem akar járni, mint az elődei. Nem tudom, ezt hogyan végzem el.

Aztán pedig: ideje már mennem, egyéb dolgaimhoz is látnom, tihozzátok maradjon kegyes az Úristen!

## **AZ JÁTÉK UTÁN VALÓ HÁLAADÁS ÉS INTÉS**

Nektek pedig mind hálát adunk, hogy a mi multságunkat szerettétek, és nagy csendességgel hallgattátok. Azért remélem, hogy meg is tanultátok e játékból, hogy az Úristen még a pogányok között is gondját viseli azoknak, akik jámboran élnek, és viszont, akik a gonoszságban telhetetlenek, azokat harmad- és negyedíziglen veri. Nekünk azért, akik keresztyénnek valljuk magunkat, illik tisztaságban, igazságban és szentségben élnünk. Mert nemcsak evilági jóban akarunk részesek lenni, de az örökkévaló boldogságot is kívánjuk. De jóllehet az üdvösség fundamentumát nem innen, és nem ma, hanem másból máskor kell megtanulnunk, de ezt a multságot is engedte a felséges Isten, hogy az ő neve dicséretére és nektek tanulságul legyen.

Az Úristen vigyen titeket haza békében.

*A JÁTÉKNAK VÉGE*